

“EMİNE” SEVGİ ÖZDAMAR
Hayat Bir Kervansaray

Varlık Yayınları, 2007 (1 baskı)
Turkuvaz Kitap, 2008 (1 baskı)

*Das Leben ist eine Karawanserei
hat zwei Türen · aus einer kam ich rein · aus der anderen ging ich raus*
© 1992, 1994, 2006 Verlag Kiepenheuer & Witsch & Co. KG,
Cologne/Germany

İletişim Yayınları 2097 • Edebiyat 328
ISBN-13: 978-975-05-1687-0
© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2015, İstanbul

EDITÖR Levent Cantek
KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnu Abbas
DÜZELTİ Ayla Karadağ
BASKI ve *CLT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

“EMİNE” SEVGİ ÖZDAMAR

Hayat Bir Kervansaray

*Das Leben ist eine Karawanserei
hat zwei Türen · aus einer kam ich rein ·
aus der anderen ging ich raus*

ÇEVİREN Ayça Sabuncuoğlu

“EMİNE” SEVGİ ÖZDAMAR 1946’da doğdu. Muhsin Ertuğrul, Beklan Algan, Ayla Algan, Haldun Taner, Melih Cevdet Anday ve Nurettin Sevin’den tiyatro eğitimi aldı. 1976’da Almanya’ya gitti. Brecht’in öğrencisi Benno Besson ve Matthias Langhoff’la baş asistan, dramaturg ve oyuncu olarak Berlin, Paris, Avignon, Lyon, Münih, Frankfurt, Bochum şehir tiyatrolarında çalıştı. Çalışmalarından dolayı Paris Vincennes Üniversitesi tarafından kendisine doktora yapma hakkı tanındı. Kitapları 17 dile çevrildi.

Yapıtları: *Karagöz Almanya’da* (oyun, 1982), *Bir Temizlikçi Kadının Kariyeri* (oyun, 1984), *Annedili* (öykü, 1990), *Keloğlan Almanya’da* (oyun, 1991), *Hayat Bir Kervansaray* (roman, 1992), *Haliçli Köprü* (roman, 1998), *Nuh’un Gemisi* (oyun, 2000), *Aynadaki Avlu* (öykü, 2001), *Tuhaf Yıldızlar Dünyaya Bakıyorlar Gözlerini Kırpmadan* (roman, 2003), *Kendi Kendinin Terzisi Bir Kambur* (anlatı, 2007), *Peri Kızı* (oyun, 2010), *Yabanda Ölmek* (oyun, 2011).

Ödülleri: 1991 Ingeborg Bachmann Ödülü (*Hayat Bir Kervansaray*), 1993 Walter Hasenclever Ödülü (*Hayat Bir Kervansaray*), 1994 New York Yılın En İyi 20 Kitabı (*Annedili*), 1994 London Times En İyi Kitap (*Hayat Bir Kervansaray*), 1998 Kuzey Ren Westfalya Yılın Sanatçısı Ödülü, 1998 Almanya Kuzey Şehirleri Literatür Ödülü, 2003 Frankfurt Şehir Yazarı Ödülü, 2004 Kleist Ödülü, 2007 Ölmeden Önce Okunması Gereken 1001 Kitap Ödülü, ABD (*Hayat Bir Kervansaray*), 2009 Berlin Sanat Ödülü, 2010 Carl Zuckmeyer Madalyası, 2012 Alice Salomon Poetik Ödülü, Darmstadt Dil ve Şiir Akademisi Üyeliği.

Önce askerleri gördüm. Annemin karnında buzulların arasında duruyordum, tutunmak istedim, bunu yakaladım, kaydım, aynı yere geldim, duvara vurdum, kimse duymadı.

Askerler şimdiye kadar ölmüş ya da ölmemiş 90.000 askerın giymiş olduğu kaputlarını çıkardılar. Kaputlar, 90.000 ölü ve daha ölmemiş asker kokuyordu ve askıya asılmışlardı bile. “Hamile kadına yer açın!” dedi bir asker.

Annemin yanında duran kadının saçları bir gecede ağarmıştı, çünkü erkek kardeşinin öldüğünü duymuştu. Yalnızca tek bir erkek kardeşi ve sevmediği bir kocası vardı. Sonraları bu kadına “Pamuk Teyze” dedim ve bazen, kapıyı açtığımda, “Kız, ben seni ve anneni trendeki askerlere emanet ettiğimde, sen daha annenin karnında küçücük bir boktun,” dediğini duyardım.

Pamuk Teyze askerlere, “Bu kadını gözünüz gibi sakının. Kocası da askerdir, doğum için baba evine geri dönüyor. Eğer siz bu masum kadını başınızın üstünde taşıyıp babasına götürürseniz, Allah da sizin analarınızı ve bacılarınızı başının üstünde taşır,” dedi.

kaputlarına gömülmüş, sigaralarını içiyor ve sessizce hamile kadına bakıyorlardı. Cama vuruldu. Su satıcısı. İlk asker camını indirdi, su aldı, anneme verdi, annem suyu içti, ben karnında şöyle dedim: Burada çok fazla su var, babamı göremeden boğuluyorum, yiyecek bir şeyler versene. Hiçbir şey gelmedi, bir kordonu ısırđım ve annemin de dudağını ısırđığını gördüm. Bir asker gözlerini iri iri açarak, “Ne var bacı? Bir şey mi oldu?” diye sordu. Annem, “Hayır, burası soğuk,” dedi. Ben karnında şöyle dedim: Burası da soğuk ve karanlık ve ıslak ve devamlı başımı çarptığım bir sürü şey var. Askerler camı kapatmış ve bir asker kaputunu annemin karnına örtmüştü. Bayıldım ve ancak bir ağustos günü ayılabildim ve hemen ağladım. Su odasına geri dönmek, askerliğin devamını seyretmek istiyordum, film kopmuştu, askerler neredeydi?

Yeni oda çok aydınlık ve çok yüksekti, bir sürü kadın oturuyordu ve bir arı, camdan içeriye bana, bacaklarıma bakıyordu. “Ayaklarını yine kundaktan dışarıya çıkarıyor. Babam yeni doğmuş çocukları sevmez, çünkü kedi yavrularına benzerlermiş, ama yanından geçerken tesadüfen çocuktan yana baktı ve gözlerini ondan ayıramadan: ‘Aman, Fatma, bu ne güzel çocuk böyle,’ dedi,” diye anlattı annem. Bu cümlelerden sonra kadınlar gittiler. Düz dama çıktılar ve pamuklu bezlerin üzerine kuruması için tahıl serdiler. Beş kadının hepsi de dedemin karılarıydı, yalnızca annemin annesi aralarında yoktu, çünkü çok genç yaşta ölmek zorunda kalmıştı. Beş kadın tahılları bezlerin üzerine sererken, kışlarının yan yana yapıştırılmış dolunaylar gibi bir aşağı bir yukarı gidip geldiğini gördüm. Kuşlar gökyüzünde, bu tahılların yakınında, korkusuzca bu kadınların önünde beklerken ve kadınların gözlerinin içine bakarken, annem de bu kuşlardan birine bakıp, belki bu kuş benim ölen annemdir, diye düşündü; acıkmıştır ve bunu söylemek için dili yoktur.

Derken Fatma ağlamaya başladı. Ben de yüksek sesle ağlıyordum, birden annem ağzımı kapattı, gözlerini iri iri açarak gözlerime baktı, “Ağlama, ağlama. Erkeksiz bir evden çocuk ağlamaları duyulmamalı!” dedi. O zaman daha da yüksek sesle ağladım ve annem ağzıma bir tane patlattı. Beni pencereden gören ve tam bu sırada anne sütü kokan ağzımın kenarına konmak isteyen arı, o anda annemin eliyle çarpıştı. Soktu. Arı öldü, annem camdan dışarıya bağırdı: “Anne, yanıyorum!” Damdaki beş kadın, koro halinde, “Kocası dört senedir askerde olan her kadın yanar,” dediler. Ben ve annem ağlıyorduk, beş kadın gülüyordu ve ben öyle yüksek sesle bağırdım, öyle yüksek sesle bağırdım ki, dağlar yer değiştirdiler ve bütün tırnaklarım parmaklarımdan söküldü ve kadınlar koro halinde, “Fatma, çocuğun şifasız bir hastalığın pençesinde. Ağlama, onu mezarlığa götür, yeni kazılmış bir mezara yatır ve bekle. Eğer ağlarsa yaşar, ağlamazsa ölür. Ağlama! Allah verir, Allah alır. Eğer ölürse hemen cennete gider. Çok zayıf olduğu ve henüz günahı olmadığı için daha kolay uçar, ağlama!” dediler.

Sonra kadınlar beni ve annemi mezarlığa gönderdiler; oraya at arabasıyla gittik, sürücüsüne Deli Hüseyin diyorlardı, çünkü bütün gün çalışıyor ve durmadan küfür ediyordu: “Sikerim dünyayı, gidelim, sikerim mezarlığı, sikerim ölümü.”

Eğik gövdeleriyle küçük taşlar orada duruyorlardı. Bir tanesinin üzerinde şu yazı vardı:

*Handan, hamamdan geçtik,
Gün ışığındaki hissemize razıydık;
Saadetinden geçtik,
Ümidine razıydık;
Hiçbirini bulamadık;
Kendimize hüznler icat ettik;*

*Avunamadık;
Yoksa biz...
Biz bu dünyadan değil miydik?*

Ve başka bir tahta şöyle yazıyordu:

Ölüm Allah'ın emri. Ayrılık olmasaydı.

Bir başkasında, başka bir şiir:

*Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayı verdi.
(...)
Öyle bir rüzigâr ki,
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigâr.*

Annem beni yeni kazılmış bir mezara yatırdı ve üzerimde durdu. On altı yaşındaydı. Siyah saçları, siyah gözleri ile esmer bir kadın olduğundan, bir çocuğun üzerine gölgesini düşüren koyu renkli bir mezarlık ağacı gibi görünüyordu. Gözlerine baktım ve gözlerimi kapattım, annem hemen koşarak uzaklaştı, güneş üstüme geliyordu, yavaşça gözlerimi açtım ve öylece yattım, mezarda sessiz mi dursam, yoksa yüksek sesle ağlayıp annemi geri mi getirsem diye düşündüm. Mezarın içi sessizdi, güzeldi, toprak nemliydi, çünkü az önce çişimi yapmıştım. Gözlerimi kapattım, gökyüzü beni uyandıрма, uyuyorum. O anda birisi ellerini çırpıtı, şak, şak ve “Hu-uuuuuu,” dedi. Gözlerimi açtım, bir kadın gördüm, çok, çok yabancı bir kadın, koyu renk gözleri yoktu, mavi gözleri vardı, sarı kirpikleri, sarı kaşları vardı, yanakları yarıdan bölün-

müş iki elma gibiydi ve çenesinin üstünde birkaç kıl vardı. Yanında bir oğlan çocuğu duruyordu, üç yaşındaydı. “Nine, o benim kız kardeşim mi?” diye sordu kadına. “Evet,” dedi kadın. Aynı anda karınüstü yere yattı, elini mezara, bana doğru uzattı, beni mezardan çıkarmak istiyordu, elleri yetişmedi, sağına soluna bakındı, “Fatma, gel, torunumu oradan çıkar!” diye bağırdı. 1,2,3,4... ağaçlardan sessizce yere dökülen iki yapraktan başka hiçbir şey kımıldamadı; kadın mezarın içine indi, kaydı ve dizlerinin üstüne oturdu, bir kedi gibi ellerinin üzerine dayandı. Yüzü, benimkinin karşısında duruyordu, tam o anda kulaklarında sallanan altın küpeleri gördüm ve sol küpesini bir hamlede çektim. Kulak deliği bir yarık haline geldi, altın küpe kulak yarığında asılı kaldı ve toprağa kan damladı. “Ana!” dedi kadın, yere dayandığı sol eliyle kulağını tuttu ve vücudunun üst kısmıyla üzerime düştü. Ağlamaya başladım, kadın yine, “Ana!” dedi. “İşedin mi?” dedi sonra. Kadın beni sol koluyla tuttu, sağ koluyla uzun donunu çıkardı, beni içine sardı, mezardan çıkardı ve yere yatırdı. Ben yüksek sesle ağlıyordum, donsuz kadın mezarda birinin ona elini uzatmasını bekliyordu. Ağlayarak tırnaksız parmaklarımı emmeye başladım, arabacı Deli Hüseyin geldi, ona elini uzattı, “Hadi tut elimi, sikerim elimi, sikerim torununu, sikerim mezarı,” dedi.

Anadolu’da Ayşe adında gök gözlü bir kadın tarafından ölümden çalınıp kendimi İstanbul’da deniz kenarında, bir fotoğrafçının önünde, babamla, annemle, bu gök gözlü kadının kucağında oturan benden iki yaş büyük erkek kardeşimle, Kapadokyalı ninemle otururken buldum, elimde küçük bir çantayla poz veriyordum, tırnaklarım da yine yerindeydi.

Sonra denizi gördüm. Dışarıda deniz vardı, kalpsiz, güzel; babam durduğu yerden dalgalara şöyle seslendi: “Deniz ka-

dın gibidir. Ne zaman yükseleceğini, ne zaman alçalacağını bir erkek asla bilmez.” Annem çantasını sağ kolundan sol koluna aldı; küçük vapurlar sağa sola bakıyor, büyük vapurlar gelmeden çabucak bir kıydan öbürüne gidiyorlardı. Büyük bir vapur çok sinirliydi, çılglık çılgılığa bağırıyor ve susmuyordu. Rıhtıma yanaşabildikten sonra köylüleri ağzından rıhtıma püskürttü; dağ keçileri gibi görünen adamlar, durulmuş yataklarını başlarının üstünde taşıyor ve rıhtımda duran insanlara bakıyorlardı. Arkalarından inekler, eşekler, tavuklar, bir hindi ve bitler ve tahtakuruları geliyordu. Ninem ellerini çıırttı, “Hoş geldiniz!” dedi. Hindi kafasının üstüne çıkararak başını gagalamaya başladı, başörtüsü çözüldü ve denize uçtu. Bitler yavaş yavaş bütün şehre yayıldılar, polis geldi, yerlere benzin dökerek büyük bir ateş yaktı. Bazı bitler yandı, pattapattapattapat, köylüler onları toplamaya çalıştılar, hayvanlar ve yataklarıyla, yanan ayaklarıyla köylüler kendilerini denize attılar, vapur rıhtımdan hemen ayrıldı. Beyaz gövdesinde, içinde bitlerin yandığı ateşin gölgeleri oynayıyordu; vapur sise girdi, ateş söndü, ay çıktı, rıhtıma bir tabela asıldı: Bitler Rıhtımı.

Geceleyin, sol işaretparmağım dişlerimin arasında, gecelik pencerenin önünde durdum, uzaktaki minarelerden yatsı ezanını okuyan erkek sesleri geliyor, bu seslere köpeklerin havlamaları karışıyordu, köpekler bir sokaktan öbürüne başka köpeklerle kavga etmeye gidiyorlardı. “Hadi, uyu, eğer sen uyumazsan gece de uyumaz ve hayaletlerini uyardırır,” dedi ninem. Sonra yavaşça horuldadı; öteki odadaki gramofondan bir erkek sesi geliyordu. “Nereden sevdim o zalim kadını, bana zehretti hayatın tadını,” diyordu şarkı. Babam bu şarkıyı dinlerken defalarca “ah ah ah!” çekti, onun ah sesleri, aramızdaki kapalı kapıya rağmen beni yatağımda ısıtmaya yetti. Evdeki bir hayalet gibi devamlı odanın içinde dönüp dolaşan denizin ıslak sesiyle birlikte yor-

ganın altında bir gözümü kapattım, ötekini evimizin hayale-
tini kandırmak için biraz açık bıraktım. Onu görmek istiyor-
dum, beklerken vücudum taşa dönüştü, taş olarak uykuya
daldım, ne kadar zaman geçti bilmiyorum, nefes alamıyor-
dum, bir kadın gördüm, ağzımın üstünde oturuyordu, göğ-
sümün üstünde ise ellerimle itemediğim bir dağ vardı. Ağzı-
mın üstünde oturan kadının kanatları vardı. Odanın içinde
bir o yana, bir bu yana uçtu ve pencerenin kenarına kondu,
“Şimdi gidiyorum, burada olduğuma sonradan inanman için
pencereyi açık bırakıyorum,” dedi bana ve uçup gitti. Çok
güzel bir yüzü vardı. “Nine, hayalet buradaydı, bir kadındı.”
“Onun adı ALKARISI’dır,” dedi nine. Pencerenin açık oldu-
ğunu gördüm, rüzgâr Bitler Rıhtımı yönünden belli belirsiz
sesler getiriyor ya da belki hayvanlar ağlıyordu. Tekrar so-
ğuk yatağıma yattım, taş olarak uykuya daldım.

Ertesi sabah odadan dışarı çıkmak istedim, kapı açılmıyor-
du. Kapıya vurdum, “Anne, kapıyı açamıyorum,” diye seslen-
dim. “Kapı açılmayacak, ninenle sen, sekiz gün odada kala-
caksınız, köylülerden eve bit getirdiniz, çamaşırlarınızı, çar-
şaflarınızı kaynatın, saçlarınızı ve vücudunuzu sirkeyle yı-
kayın, sonra odadan çıkarsınız,” dedi annemin sesi. Ninem-
le ben bir süre kaşındık, sonra ben onun sırtını kaşındım, o da
benim sırtımı kaşındı. “Gidelim,” dedi nine. Çarşaflarımızı bir-
birine düğümledik, pencereden aşağı indik ve mezarlığa git-
tik, orada çarşaflarımızı yaktık. “Bu gördüğün ateş, cehen-
nemdeki ateşin yanında yedi kere soğuk suyla yıkanmış ka-
lır, cehennem ateşi bu ateşin yedi katıdır,” dedi nine. Mezar
taşlarının arasından koşarak geçtik, birden ninemin ağzından
çok yabancı sözler çıkmaya başladı, şöyle söylüyordu:

“Bismillahirrahmanirrahim

*Elhamdü lillahirabbil âlemin. Errahmanirrahim, mâlü-
ki yevmiddin. İyyakenâ'büdü ve iyyake neste'in. İhdinessıratel*

müstekıym; Siratellezine en'amte aleyhim gayril mağdubi aleyhim veledallin. Amin.

Bismillahirrahmanirrahim

Kül hüvallahü ehad. Allahüssamed. Lem yelid velem yüled. Velem yekün lehu küfüven ehad. Amin."

Ağzından çıkan bu sözler mezarlığın göğünde güzel bir ses ve güzel bir resme dönüşürken, ninem onları nefesiyle bir sola bir sağa üfledi. "Ölülerin buna ihtiyacı var." Sözleri gördüm, bazıları bir kuş, bazıları ok saplanmış bir kalp, bazıları bir kervan, bazıları uyuyan hayvanlar, bazıları bir ırmağın, bazıları rüzgârda sallanan ağaçlar, bazıları sürünen yılanlar, bazıları da yağmur ve rüzgârda donan ağaçlar gibi görünüyordu. "Nine, ölüm nerede?" "Ölüm, kaşla göz arasındadır, çok mu uzak?" dedi ninem. Sonra bir ölüden öbürüne koşarak başka sözler üfledi; şimdi, güneşin altında, ışıktan resimler gibiydi sözler; elleri, iki küçük karpuz taşır gibi, göğsünün önünde açıktı. Ben de ellerimi onun gibi tuttum ve içlerinde mezarlık ağaçlarının ve uçuşan kuşların gölgelerini bir ölüden öbürüne taşıdım. Sonra küçük rüzgâr geldi, yürürken ter damlacıklarımızı aldı götürdü, güneş bacaklarımızın üstünde, ölü toprağına oturduk. Nine bir ot kopardı, parmaklarının arasında ezdi ve kokladı, sonra elini yine toprağın üzerine koydu, toprağına bakıyorduk, sonra biraz ilerde sokakta oyun oynayan çocukların sesleri geldi, sesler yükselerek göğe çıktı, sonra yıldızlar gibi mezarlığa, ayaklarımızın üstüne indiler. Toplarının da sessizce yükselerek göğe çıktığını ve sonra tekrar yere indiğini gördüm. Gölgelerimiz yavaş yavaş ölülerin gölgelerine karışıyordu, karıncalar geldi, oynarken oluşan yaralarının üzerine çıktılar; sonra, arabaların çiğnediğı ayaklarıyla, tırmalanmış ağızlarıyla, kör gözleriyle, kanayan burunlarıyla, kesilmiş kuyruklarıyla mezarlık kedileri geldi; sıska vücutlarıyla bu ölü ve canlı gölgele-

rin üstüne yatıp dilsiz ağızlarıyla orada öylece kaldılar.

Sonra elinde bir direksiyonla mezarlık delisi Musa geldi. “Üstümde koşarken mutluydun, şimdi altımda üzgünsün, daha önce güzel şeyler yedin, şimdi altımda kurtlar yiyor seni. İnsanlar canlıyken uyur, ölünce uyanırlar. Toprak ölüye acı sözler söyler. Toprak sustuğunda bir melek gelip, ‘Hayatını yaz,’ diyecek ölüye. ‘Burada ne mürekkeğim ne de kâğıdım var,’ diye karşılık verecek ölü. ‘Kefenin kâğıdın, tükürüğün mürekkebidir,’ diyecek melek ona. Ve melek kefenden bir parça yırtıp ölüye verecek. Ölü hayattayken okuma yazma bilmemiş olsa da, hemen günahlarını ve sevaplarını yazmaya başlayacak ve melek yazdığını onun boynuna asacak. Sonra iki tane inanılmaz çirkin melek gelecek, insana benzeyecekler, dişleriyle toprağı açacaklar; sözleri gök gürültüsü gibi, gözleri şimşek gibi, demirden kamçuları var; ölünün burnundan vücuduna girecekler ve ona çabuk çabuk sorular soracaklar. Cevap verebilirse, onu rahat bırakacaklar, o zaman ayağı kalkabilir ve ona görünen kapıların önünde ağlayabilir. Kapıların arkasında ona yeni sorular soracaklar. İyi cevap verebilirse, Allah’la konuşmak için göğün yedinci katına kadar gidecek. Ama daha önce yüz yıl ateşte, sonra yüz yıl ışıktaki, sonra yüz yıl suda, sonra yüz yıl karda, sonra yüz yıl soğukta koşacak,” dedi Musa bir mezar taşına.

“Allah iyiliğini versin,” dedi ninem Musa’ya. Musa o kadar çok titredi, o kadar çok titredi ki, sonunda biz de titremeye başladık. Bütün tahtakurularımız vücutlarımızdan ve saçlarımızdan çıkıp Musa’nın ayaklarına gittiler. O sırada Musa’nın tahtakuruları da ortaya çıkıp bütün tahtakurularına katıldılar. Karıncalar tahtakurularının arasına karışıp çember çizdiler. Üstümüzde uçan kuşların tüyleri dökülüyordu, kuş tüyleri ve mezarlık ağaçlarının koyu renk yaprakları Musa’nın ayaklarının çevresinde dönüyorlardı.

“Bana bir sigara ver.” Ninem ona bir sigara verdi ve şöy-

le dedi: “İç, Musa, iç, yüreğinin ağrısını alır, oynamış yüreğini yerine koyar.” Musa sigarayı aldı, arka arkaya sigaradan birkaç nefes çekti ve her nefeste sigarayı bir parmağından öbürüne geçirdi. Ninem, “Niye beş parmağınla içiyorsun?” diye sordu. “Altı parmağım olmadığı için,” dedi Musa. “Çocuğa göz kulak ol. Ben ağacın arkasına gidiyorum,” dedi ninem. Bir işeme sesi duydum. Kulağım ninede, gözüm Musa’daydı; Musa’nın elinde pantolonundan çıkardığı bir et parçası gördüm. Bana, “Güzel mi?” diye sordu. Ben öylece kalakaldım ve et parçasının beyaz rengi bana yaklaştı, büyüdü. Musa’nın yüzünde bir gülümseme vardı, ninenin işeme sesini duymuyordum, ama biraz ilerde sokakta oyun oynayan çocukların topunun yeniden göğe yükseldiğini ve tekrar sessizce yere indiğini gördüm. O sırada annemin sesini duydum, bana sesleniyordu. “Güzel,” dedim Musa’ya. Ninem Musa’nın etini elinde gördü ve “Musa, şeyin ağzına girer inşallah, Allah’tan korkun yok mu? Bunu bir yılan görse utanıp bir deliğe kaçır. Küçücük çocuğa neler öğretiyorsun?” dedi Musa’ya.

Annemin sesine döndüm. Annem Fatma, “Amerikalılar geliyor! Amerikalıları görmeye gidiyoruz,” dedi. Annem elimi tuttu; nine arkamızdan geliyor, Deli Musa önümüzde koşuyordu. Rüzgârla taşınmış gibi, mezarlıktan sokağa varmıştıktık bile. Bir sürü insan el çırpıyordu. Elleri olmayanlar, elleri olanları dilleriyle yönetiyordu. Yuvarlak müzik aletleri taşıyan tozlu, kırmızı elbiseli genç adamlar, yüzbaşının da baktığı kızlara doğru döndüler. Yüzbaşının bakmadığı bazı kızlar, yüzbaşının baktığı kızları süzüyorlardı. “Amerikalılar geliyor.” Camlarında perdeler olan siyah, kocaman arabalar önlerinden geçti. Yanımdaki üniformalı bir jandarma, o sırada dükkânının önünde duran sivil bir adamı kucakladı ve dükkân sahibini göğsüne bastırdı. Siyah bir arabadan beyaz bir kadın eldiveni ve altından yapılmış bir subay şapka-

sı insanlara el salladı. Bunlar Amerikalı değil, İran Şahı Rıza Pehlevi ile karısıydı. Arkalarından bir Amerikan ailesi yürüyordu, kocaman kıçları vardı, “Ülkenize gelmeden önce, iki ay boyunca arabalarımızı bırakıp yürüyüş çalışmalarını yaptık, *because* kültürünüzü ancak yayan görebileceğimizi biliyorduk, *good bye, good bye,*” dediler.

“Bir Amerikalı nedir anne?” diye sordu erkek kardeşim Ali, anneme. “Bir Amerikalı yemek yemeye gerek duymayan bir insandır, yemek olarak haplar vardır, Amerikalılar bir hap yutarlar, bu onlar için öğle yemeğidir, akşamleyin yine böyle küçük bir hap yutarlar, bu da akşam yemeğidir,” dedi annem.

“Gâvur icadı,” dedi ninem, “yakında gökten başımıza taş yağacak.”

Evde babam yemekten sonra anneme, “Ağrın mı var?” dedi. “Çocuklar, dışıye gidiyoruz.” Gittiler ve ninem, “Sinemaya gittiler. Çıplak insanları seyrediyorlar, cehennemde yanacaklar, ama sen onları kurtarabilirsin,” dedi. “Niye ben, nine?” “Günahın var mı ki? Yok. Günah defterin boş. İki meleğin var, sağ tarafında sevaplarını bir deftere yazan melek duruyor, sol tarafında duran melekse günahlarını yazıyor. İnsanların annelerini ve babalarını tanımadıkları gün, ahret günüdür. Dağlar bulutlar gibi uçmaya başlayıp denizler başka denizlere karışacak, güneş kararacak, dünyanın yarısı öbür yarısının üstüne kapanacak, yıldızlar yan yana sıralanacak, gökyüzü dönen bir değirmen haline gelecek, hayat yaşayanların ağızından bir kuş gibi uçacak. Her şey öldüğünde, Allah göğü sağ eline, yeri sol eline alacak ve onlara diyecek ki: ‘Namussuz dünya, nerede dünyanın kendilerine ait olduğunu sananlar ve nerede dünyanın kendilerine ait olduğunu sananlara inananlar? Neredeler?’ Dünyanın bütün ölüleri ayağa kalkacaklar, babalar, anneler, çocuklar; ağlayanlar bir yere toplanacaklar. Her ölü otuz yaşında olacak. Son-

ra defterli meleklerimiz gelecekler. Sırası gelenin günahlarını ve sevaplarını defterlerden okuyacaklar. Bir terazide senin günahlarını ve sevaplarını tartacaklar. Eğer günahların sevaplarından ağırırsa, seni bir köprüye getirecekler. Kıldan ince, kılıçtan keskin bir köprü; çıplak ayakla koşacaksın. Eğer bu köprünün sonuna kadar koşabilirsen, cennete gideceksin. Orada bir ağacın altına yatacağısın, gökyüzüne bakacaksın. Eğer bir bıldırcın düşünürsen, kızarmış bir bıldırcın ağzına düşecek. Eğer köprü ayaklarını keserse, köprüden aşağı doğrudan doğruya cehenneme düşeceksin. Şeytan gülecek ve yananları sayacak.”

“Babamla annemi nasıl kurtarabilirim?”

“Onlar sinemada baba ile anneyi unutuyorlar, gölgenin peşinden gidiyorlar, gerçek insanların yüzlerini kesip alan bu gölgeye inanıyorlar. Bu gölgeye inanıyorlarsa, ertesi gün nasıl gerçek insanlara inanabilir, onlara saygı duyabilirler? Mahşer gününde, babanla annen çıplak ayakla bir köprünün üzerinde koştuklarında ve köprü ayaklarını kesip de kanları cehenneme damladığında, sen günahsız bir melek olarak kanatlarınla uçabilir, annenle babanı çabucak sırtına alıp cennete taşıyabilirsin. Sonra tekrar köprüye geri dönüp beni de sırtına alırsın, ama sanıyorum, ölen sekiz çocuğum da orada olurlar.”

“Çocukların niye öldü, nine?”

“Ne bilirim ben, kız orada öyle oturmuş bana el sallıyordu. Benim elimde bir dilim karpuz vardı, belki de karpuzu istiyor diye düşündüm. Ona doğru gittim, o sırada elini salladı, karpuzu yelledi, sonra gözlerini kapattı, uyuduğunu sandım, hayır, ölmüştü. Allah’a dedim ki, Allahım, oğlumu yaşat, delirse de önemli değil, yeter ki oğlumu bana bağışla. Allah beni duymuş olmalı, babanı bana bağışladı, ama o delirdi. Eğer delirmeseydi, bu büyük şehirde ne işi olurdu? Son kocamı bıraktım, hayvanları bıraktım. Kendi kendime

dedim ki, her zaman bir koca bulursun, ama artık bir oğul bulamazsın. Böylece senin deli babanın ardından yollara düştüm. Her gece rüyamda köyümdeyim, babamı, annemi görüyorum, evimizin önünde bir sürü ceviz ağacı vardı, bütün gün çalışırdık, hava karardığında bu ceviz ağaçlarının altına uzanırdık, yanımda babamla annem, ayaklarımızın karşısında yeğenim, onun babası ve annesi yatarlardı. Ötekiler uyduğunda, yeğenimle ayak parmaklarımızı birbirine değdirirdik. Uykuya dalsak bile, ayak parmaklarımız birbirleriyle oynamaya devam ederlerdi; yeğenim de genç yaşta öldü.”

“O da bizimle beraber cennete gelecek mi, nine?”

“Orada olacak, öbür üç kocam da orada olacaklar.”

“Hangi kocanla cennete gideceksin, nine?”

“Ne bilirim ben. Birincisi çok iyi bir adamdı, savaşa gitti, geri döndüğünde açık bir yarası vardı. Kurtlar yarasının üstünde geziniyorlardı. Geceyle arkadaşlık etti, onunla birlikte uyudu. Öldüğünde onu gecenin ellerinden alamadılar. Geceyle birlikte gömüldü. Ölülerle birlikte giden her gece parçası, uykumuzdan da bir o kadarını alır götürür. İkincisi, Hüseyin, babanın babasıydı, çok güzel bir sesi vardı, büyük şehre gitti, inşaatlarda çalıştı, geceleri de bu boş evlerde uyuyorlardı. Yedi sene görünmedi, sonra birkaç metre kumaşla çıkageldi. ‘Ayşe, biraz uzanacağım,’ dedi. Soğukta böbrekleri çürümüştü. Yatmadan önce, topraktan birkaç karınca aldı, sol elinin üstüne koydu, karıncalar Hüseyin’in eli topraklarıymış gibi, üzerinde gezinmeye başladılar. O da uykusunda öbür dünyaya göçtü. Üçüncüsü, Şükrü, o da büyük şehre çalışmaya gitti, orada orospular ona dünyanın kaç kapısı olduğunu gösterdiler. Köye geri döndü, sonra gece oldu, beni yatakta üzerine aldı, bunu orospulardan öğrenmişti. O anda bacaklarım yerden kesildi, ayaklarımdan çıkan bir ateş, bir ok gibi vücudumdan ve kafamdan geçti. Hayatım bütün kalbiyle bu ateşe atıldı. Erkeklerin etleri benim etim karşısında seğirirdi.”

“Nine, göğüslerin niye karnımn altına sarkıyor?” diye sor-
du kardeşim Ali.

“Ali,” dedi ninem, “kurt kocayınca köpeklerin maskara-
sı olurmuş. Sırtımı kaşı biraz. Ben hayattayken benim can-
lı etimle böyle alay ediyorsunuz, gözlerimi kapayınca ölmüş
etimle kim bilir neler yapacaksınız. Sırtımı kaşı biraz.”

Yatakta sırtını kaşadık, göğüslerini daha da aşağıya çektik.
Nine ellerimizi tuttu ve karnının üstüne koydu, karnı elle-
rimizin altında kıpırdadı ve karnının içinde bir su sesi duy-
duk. “Bunlar benim cinlerim. Karnımda toplanıyorlar.”

“Niye benim karnımın cinleri yok, nine?”

“Dünya birkaç kere daha dönene kadar bekleyin, sizin
karnınızda da cinler toplanır, Allah rahatlık versin.”

“Allah sana da rahatlık versin, nine.”

Dışarıda yine öbür köpeklerle sokak kavgasına giden kö-
pekler havlıyordu. Bir köpek sesine tutundum, onunla bir-
likte ölmüş sokaklardan geçtim, arkamda ninemin karnın-
dan gelen su sesleri; terle dolu bir sokakta uyuyakaldım. Sa-
bahleyin güneş açtı, güneş benim gözlerime bakıyordu, ben
onun gözlerine bakıyordum. Sonra çişim geldi. Yataktan
aşağı inmek istedim. Ayaklarımı odanın göğünde gördüm.
Yataklarımız odada havada uçuşuyordu, uçan yataklarımı-
zın altında üç adam, sekiz çocuk, inekler, tavuklar, genç bir
adam, elinde ceviz ağacı yaprakları, karınca sıraları, insana
benzeyen ve ellerinde defterler olan iki tane melek, karpuz
kabuğu, mezar taşları, tüysüz bir kuş ve karındaki cinleri
gördüm. Ellerimi çırtım ve “Hoş geldiniz,” dedim. Ninem
uykusunda, “Ha!” dedi. O anda üç adam, sekiz çocuk, hay-
vanlar, mezar taşları, tüysüz kuşlar, cinler arka arkaya yük-
selip ninemin açık ağzından tekrar onun içine girdiler, ya-
taklarımız yine yere indi.

Merdivenleri indim, ev eğriydi ve ahşaptı. Merdivenleri
yer yer çürümüşü, deliklerde mantarlar bitmişti, örümcek-

ler her yere yuvalanıyorlardı, onları öldürmüyorduk. Babam sık sık bir örümceği eline alır, elinin üzerinde gezdirirdi ve bize onun ölen erkek kardeşimiz olduğunu söylerdi. Beni tek ilgilendiren şeyse, bu erkek kardeşimiz yaşarken ve öldüğünde benim ne yaptığım ve nerede olduğumdu.

Örümcek kardeşimin önünden geçtim, zeytin ve çay kokusu gelen kapı yarı açıktı. Masada babam oturuyordu. Çay bardağının yanında bir ayna duruyordu, çatalla koyun peynirinden bir parça aldı ve ağzına götürdü, bu arada aynaya bakıyordu. Sonra, yine aynaya bakarak, çay bardağını aldı ve çay içti. Annemin artık uzun saçları yoktu. O upuzun saçlarını nereden bırakmıştı; şimdi kafasında bir sürü kalın kalın makarnalar varmış gibi gözüküyordu ve alnından sarkan bir bukile, bir gözünü örtüyordu. Dudakları kırmızı, boynunda üç sıra inci. Omuzları fazla geniş olan parlak, siyah bir elbise vardı üzerinde. Babam odada bir oraya bir buraya gidiyor, başında bir şapka, gözünde güneş gözlüğü, elinde tuttuğu aynaya bakıyordu. Ayna, odanın duvarlarında babamı ve kendi kendisini yansıtıyordu. Annemin gramofona koyduğu plaktan odaya çok komik, yabancı bir ses yayılıyordu. Annem elini plağın üzerine tuttu, ellerini bu sesin üstünde ısıtır gibiydi. Sonra bir bardak su aldı ve yarım bardak suyu babamın yakasına döktü. Babam annemi makarna bukilelerinden yakaladı, dudağından öptü, ben odaya girdim, babam kırmızıya boyanmış dudağıyla bana döndü ve “Ne gülüyorsun, benim güzel kızım; benim, ben babanı,” dedi. Ceketinin cebinden bir fotoğraf çıkardı, imzaladı ve bana verdi. Babam bana adının Erol Flayn olduğunu söyledi, sonra cama gitti ve “Şevrole gelmiş,” dedi. Dışarı çıktı. Pencereden dışarıya baktım, orada Şevrole’yi gördüm. Şoförü bekliyordu, o sırada şapkalı bir adam geldi, annem, “Humphrey Bogart gibi bir adam,” dedi. Humphrey Bogart ve babam Erol Flayn selamlaştılar ve aynı anda birbirlerinin sigaralarını yaktılar.